

PERUSTURVA ON RIITTÄMÄTÖN SUOMESSA

Perusturvan taso on laskenut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana ja se on jäänyt selvästi jälkeen ansiotulojen kehityksestä. Sosiaalipoliittinen yhdistys ry on koonnut perusturvatutkimusta yhteen. Lukuisat, toisistaan riippumattomat tutkimukset osoittavat, että perusturvan taso on liian alhainen.

Kulutustaso ja perusturvan riittämättömyys

Nykyinen perusturvan taso ei riitä kattamaan kohtuulliseksi arvioitua välttämätöntä kulutustasoa.

Kulutustasoa on tutkittu Kuluttajatutkimuskeskuksessa laatimalla ns. kohtuullisen minimin viitebudjetit. Ne perustuvat kuluttajien ja asiantuntijoiden näkemyksiin siitä, mitkä tavarat ja palvelut ovat välttämättömiä arjen sujumiselle. Perusturvan taso kulutukseen nähden on tässä tutkimuksessa todettu riittämättömäksi.

VTT Robert Hagfors (Kela) on saanut tutkimuksissaan samansuuntaisia tuloksia. Hän on arvioinut perusturvan riittävyttä muodostamalla kulutuskäyttäytymisen ja kulutustilastojen perusteella ns. kohtuukulutuskoreja. Kohtuukulutuskorit edustavat tutkimuksessa perustuslain tarkoittamaa perusturvan mahdollistamaa elintasoa, joka ei poikkea liiaksi keskimääräisestä elintasosta. Hagfors on todennut, että kohtuukulutuskorit ovat kotitaloustyypistä riippuen 70–80 % keskimääräisestä kulutuksesta. Kohtuukulutuskorin arvo on käytännössä sen suuruinen, että se on perusturvaetuuksien varassa elävien ulottumattomissa.

Riittämätön perusturva, puute ja köyhyys

Perusturvan riittämättömyys tulee esiin perusturvan varassa elävien kasvaneena köyhyysriskinä, joka on tällä hetkellä hyvin korkea ja moninkertainen muuhun väestöön verrattuna. Köyhyys ei ole vain kulutusvajetta. Se näkyy myös osallistumattomuutena, mahdollisuuksien puutteena ja terveyttä heikentävänä tekijänä.

Turun yliopiston tutkijoiden tekemien kyselytutkimusten mukaan, enemmistö suomalaisista katsoo nykyisen toimeentuloturvan vähimmäismäärän liian matalaksi, ja tuen taso riittämättömänä pitävien osuus on noussut viidentoista vuoden aikana.

Perusturvan riittämättömyys koskettaa aiempaa suurempaa osaa suomalaisista, sillä pääasiallisesti perusturvan varassa elää kasvanut määrä väestöstä. Tilastokeskuksen mukaan perusturvan varassa pääasiallisesti elävien määrä on

vuonna 2009 kaksinkertainen verrattuna vuoteen 1990. Merkittävä osa perusturvan varassa elävistä joutuu turvautumaan viimesijaiseen sosiaaliturvan muotoon, toimeentulotukeen. Tämä omalta osaltaan kertoo siitä, ettei perusturva ole riittävällä tasolla. Työmarkkinatuen saajista reilu kolmannes sai toimeentulotukea vuoden 2009 marraskuussa. Toimeentulotuki on tarkoitettu väliaikaiseksi tukimuodoksi. Perusturvan täydentäjänä se on omiaan lisäämään turhia byrokratialoukkoja, jotka vaikeuttavat lyhytaikaisten töiden vastaanottamista. Harjoitettu politiikka, joka korostaa työtä ensisijaisena toimeentulonlähteenä, ei ole näin tuottanut tulosta kaikkien osalta.

Perusturvan aukot ja väliinputoajat

Perusturvassa on aukkoja, joiden vuoksi elämän riskitilanteissa jäädään ilman tarvittavaa apua tai tukea. On tilanteita, joissa pudotaan myös viimesijaisen toimeentulotuen ulkopuolelle. Anne Määttä avaa väitöstutkimuksessaan esiin nousseita väliinputoajien kokemuksia palvelujärjestelmään ja etuuksiin liittyvistä ongelmakohdista. Ongelmia syntyy esimerkiksi tilanteissa, joissa tukijärjestelmä tai viranomaiset ovat torjuneet tuen tai avun toimeentulotuen hakijalta, ihminen on velkaantunut tai on kyvytön ajamaan omia asioitansa.

Sari Mäki kuvaa väitöstutkimuksessaan, miten perusturvan varassa elävät haastatellut asemoivat elämänsä rajoitteiseksi muun muassa rahan puutteen ja pienituloisuuden, työttömyyden, yksinhuoltajuuden sekä lapsuuden olosuhteiden vuoksi. Nämä rajoitteet hankaloittavat arkipäiväisten hankintojen ja valintojen tekemistä, periyttävät köyhyyttä sekä alentavat perusturvan varassa elävän ihmisarvoa muiden silmissä. Näiden rajoitteiden perusteella voidaan vahvistaa käsitystä siitä, ettei nykyinen perusturvan taso ole elämiseen riittävä ja se pakottaa paikoitellen jättäytymään yhteiskuntajärjestelmän ulkopuolelle.

Perusturvan tasoa on nostettava

Perusturvaetuuksien taso jää selvästi sen tason alle, jonka tutkijat ovat tutkimuksissa osoittaneet riittäväksi. Toimeentulotuen vähimmäismäärä yksin asuvalle aikuiselle on tällä hetkellä reilu 400 euroa ilman asumistukea, kun eri tutkimukset osoittavat riittäväksi tuen määräksi reilu 600 euroa ilman asumistukea. Jos työttömän katsotaan kieltäytyneen aktivointitoimista, saattaa hänen toimeentulotukensa tippua 250 euroon kuukaudessa.

Asumistuki ei kata kaikkia perusturvalla elävän asumiskustannuksia vaan osa kustannuksista jää etuisuuksista maksettavaksi. Kansalaisten käsitykset riittävästä perusturvasta, Kuluttajatutkimuskeskuksen kohtuullisen minimin viitebudjetit ja Kelan johtavan taloustutkijan, Robert Hagforsin laskelmat kohtuullisen kulutuksen minimistä osoittavat kaikki yhdenmukaisesti, että yksinelävä ihminen tarvitsee noin 600 euroa elämiseen kuukaudessa asumiskustannusten jälkeen.

Riittävä perusturva edistää koko yhteiskunnan hyvinvointia ja sen myönteistä

kehitystä. Riittävä perusturva tarjoaa lasten ja nuorten kasvulle hyvän tuen ja se edistää yhteiskunnan heikko-osaisten pärjäämistä ja osallistumista.

Sosiaalipoliittinen yhdistys on vuonna 1908 perustettu tieteellinen seura, jonka tehtävänä on suomalaisen sosiaalipoliitiikan tunnetuksi tekeminen ja sen kehitykseen vaikuttaminen. Perusturvaan liittyvällä työllään sosiaalipoliittinen yhdistys haluaa olla mukana nostamassa keskustelua suomalaisen perusturvan tilasta ja sen tasosta.

Lisätietoja:

Susan Kuivalainen
Sosiaalipoliittisen yhdistyksen puheenjohtaja
p. 040 510 9635
sähköposti: susan.kuivalainen@utu.fi

ks. www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi

Aiheesta tehtyjä tutkimuksia, selvityksiä ja artikkeleita:

Lehtinen, Anna-Riitta, Varjonen, Johanna, Raijas, Anu, Aalto, Kristiina & Pakoma, Riepu (2010) Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjetit. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 4/2010. (ks. http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5461/2010_04_julkaisu_perusturva.pdf)

Määttä, Anne (2010) Toimeentulotuen väliinputoajat. Janus, vol. 18, 1, 20 – 34.

Määttä, Anne & Laine, Terhi (2010) Kun parisuhde köyhdyttää – sosiaaliturvan tarveharkinta naisen elämässä. Naistutkimus 2:2010, 31-42

Mäki, Sari (2011) Peruselämää perusturvalla - taloudellisen niukkuuden kuluttajaposition. Kulutustutkimus. Nyt 1/2011. Tulossa.

Perusturvan riittävyuden arviointiraportti. Avauksia 4/2011. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Särkelä, Riitta & Eronen, Anne (toim.)(2007) Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 2.3.2011]. ks. <http://www.stat.fi/til/tjt/index.htm>